

Bij het ontwerp van mijn festivaltuin in de Tuinen van Appeltern was het al vrij snel duidelijk: ik wilde leem gebruiken, een oermateriaal dat hoort bij de oervorm die ik in gedachten had. Een organisch object, associaties oproepend met vulkanen, bergen en grotten.

Tekst: Eveline Beukema

Foto's: Aart Hartog

‘In the hole’, gevangen in leem

Een leemsculptuur in de Tuinen van Appeltern

De festivaltuinen in Appeltern zijn geen standaardtuinen maar tuinen bedoeld als kunstuiting. Met mijn tuin “In the hole” heb ik vorm gegeven aan het thema gevangen. In de tuin kun je dat gevoel aan den lijve ervaren. Je loopt naar beneden in de sculptuur. Hoe verder je gaat hoe meer je omsloten wordt. Zelfs het geluid om je heen verandert. Binnenin een koperen spiraal. Is het een neerwaartse spiraal? Of de cirkel van je eigen gedachten waarin je je gevangen voelt?

Het bouwen van de sculptuur nam een maand in beslag. Allereerst op zoek naar deskundigen om meer te weten te komen over de mogelijkheden en beperkingen van het werken met leem. Ik had daar namelijk nog nooit mee gewerkt. Gelukkig kreeg ik veel hulp en advies. Na onderzoek bleven er twee opties over: stampleem of grove basisleem. Voor het laatste heb ik gekozen uit prak-

tische overwegingen. Van stampleem heb je acht keer zoveel nodig en het verwerken is veel arbeidsintensiever. Voor dit project en op dit moment niet realiseerbaar.

Na het aanbrengen van de tweede laag moest het leem drogen. De snelheid hiervan wordt bepaald door de temperatuur en de wind. Voordeel van het zand was dat het vocht uit het leem ook kon uitwasemen naar het zand. Juist in deze droogperiode was het nat en koud weer. De regen sloeg onder het zeil en het leem spoelde weg. Hierdoor verdichtte de bodem waardoor het water niet wegliep en “in the hole”, in de sculptuur, bleef staan. Daardoor spoelde nog meer leem weg. Het was een behoorlijke klus om dit weer te restaureren.

De leemsculptuur blijft twee jaar in Appeltern staan. Het vraagt wel regelmatig om restauratie. Door de

lijfolie is de leem hard geworden en doordat het zand inklinkt ontstaan er onder de leemlaag holtes. Als er nu iemand op staat of tegenaan trapt ontstaan er scheuren en brokkelt het leem af. Deze ervaring vraagt om een verder experiment, bijvoorbeeld met stampleem zodat erop geklommen en gespeeld kan worden. Ook zou ik een volgende keer kiezen voor een andere stabilere basis b.v. vlechtwerk of stenen. Het was een leerzame ervaring!

Boekentip:

Het zandkasteel, Een thuis in West-Afrika van Ton van der Lee ISBN 9789460032080, uitgeverij Balans

Een prachtige reisroman over o.a. de bouw van een huis van leem.

Eveline Beukema is tuinontwerper en aangesloten bij Wilde Weelde (www.buitenkanstuinen.nl)

Info leemproducten:

www.hironatuurlijkwonnen.nl

Het object van 8x8m is opgebouwd uit vulzand, aangestampt en aangetrild. De definitieve vorm is aangebracht met gestabiliseerd zand. Bij het vormgeven moesten we er rekening mee houden dat er geen kuilen ontstonden waar het water in blijft staan want dan spoelt het leem weg.

Het leem kan niet rechtstreeks op het zand worden aangebracht, het hecht daar niet aan en glijdt eraf. Daarom is op het zand eerst een laag verstijfde jute aangebracht. Vervolgens is met spanen, handen en troffels het leem aangebracht, een arbeidsintensieve klus. Ook moesten we wennen aan het werken met het materiaal. Gelukkig waren we met z'n vijven en gaven Renate en Wim van Biezen van HIRO natuurlijk wonen ons handige tips, bijvoorbeeld dat je het leem van beneden naar boven smeert en stevig aan moet drukken, anders valt het er weer af.

Nadat het leem droog was hebben we het helemaal ingesmeerd met zuivere, rauwe lijnolie, dat maakt het leem waterafstotend. Lijnolie droogt langzaam, ook afhankelijk van het weer. In dit geval duurde het een week.

Het resultaat is fraai. De 'huid' van leem is prachtig. Door het restaureren en de weersinvloeden verandert het steeds. Vogels pikken erin, insecten komen, in de gaten en kieren die ontstaan groeien de eerste zaailingen.